

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

СУРЖИК ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ

Анотація. Розглянуто лінгводидактичні аспекти суржика, запропоновано заходи, спрямовані на підвищення комунікативної культури молоді.

Аннотация. Рассмотрены лингводидактические аспекты суржика, предложены мероприятия, направленные на повышение коммуникативной культуры молодежи.

Annotation. Aspects of linguodidactic dialect have been considered, measures to improve the communicative culture of youth have been suggested.

Ключові слова: суржик, культура мовлення, лінгводидактичні аспекти.

Так званий суржик і в наші дні належить до числа поширених, відомих, обговорюваних, але все-таки маловивчених явищ. Дійсно, суржик можна почути в усному мовленні як пересічних громадян, що живуть у різних регіонах України, так і вищих державних діячів – президента, прем'єр-міністра, голови і депутатів Верховної Ради. Суржик можна побачити в телевізійних титрах і газетних статтях, на етикетках товарів і рекламних плакатах. Суржик з'являється в інтерв'ю і побутових розмовах, непідготовлених і підготовлених монологах, авторських текстах і текстах, що пройшли редагування. Тихенько посміюючись над своїми гонителями, суржик проникає навіть у публікації, присвячені боротьбі з ним самим. На превеликий жаль, у цій барвистій мові витворився своєрідний різновид мови, який дістав назву "суржик". Слово "суржик" давно відоме в Україні, насамперед у млинарстві. Суржигом називали мішанину зерна – жита, пшениці, ячменю, вівса, а також борошно з такого зерна; це було не першосортне зерно та низького сорту борошно. На його означення поширилися словосполучення: "недорікуватий суржик", "убогий суржик".

З часом поняття "суржик" стало означати у мовленні мішанину слів різних мов. Безперечно, є свої закони розвитку контактуючих мов, у тому числі української і російської. І коли людина вводить у своє мовлення слова й словосполучення іншої мови, не руйнуючи граматичної основи, фонетичних особливостей української, оберігає її красу, користується її невичерпним лексичним і фразеологічним багатством, то такий процес природний і не викликає заперечень. Однак доволно змішуючи слова української і російської мов, відмінюючи слова і сполучаючи їх за зразком російської, творячи фрази всупереч моделям рідної мови, її носій стає "напівмовний", приймає мовний покруч [1].

Мета роботи – проаналізувати систему заходів щодо подолання негативного впливу суржика на комунікативну культуру української мови.

Сьогодні слово "суржик" почали вживати й у широкому розумінні як назву zdegradovanogo, ubogogo духовного світу людини, її відірваності від рідного, як назву для мішанини залишків давнього, батьківського, з тим чужим, що нівечить особистість, національно-мовну свідомість. Мішаниною двох мов – української та російської – розмовляє частина населення України, хоч загальновідомо, що користуватися сумішшю з двох мов – це одне з найтривожніших явищ загальнопедагогічного характеру. Скалічена мова отупляє людину, зводить її мислення до примітиву, адже мова виражає не тільки думку. Слово стимулює свідомість, підпорядковує її собі, формує. Суржик в Україні є небезпечним і шкідливим, бо паразитує на мові, що формувалась упродовж віків, загрожує змінити мову. Незважаючи на те що в наші дні ненормовані запозичення з української мови в російську усну й писемну мову стають усе помітнішими, суржик як лінгвістичний феномен усе ще залишається об'єктом дослідження в основному українців. Це перш за все роботи Т. Кузнецової, Л. Біланюк, В. Демченко, Т. Кознарського, Т. Кузнецової, Л. Масенко, А. Погрібного, В. Радчука, К. Акікші, О. Рудої, А. Сербенської, Л. Ставицької, М. Стріхи. Серед досліджень, присвячених суржику, слід відзначити роботи Л. Масенко [1] і Л. Ставицької [2]. Вони виділяються і за широтою охоплення практичного матеріалу, і за глибиною концептуальних узагальнень, хоча й не всі висновки авторів можна вважати безперечними.

Та все ж у цих роботах не розглядаються лінгводидактичні аспекти зазначеного мовного феномена. Між тим без формування правильного, наукового уявлення про нього в широких мас носіїв як української, так і російської мов важко розраховувати на істотне підвищення комунікативної культури населення. Крім того, теорія обов'язково має бути підкріплена системою адекватних практичних дій. Причому починати цю роботу доцільно ще в дитячому віці й обов'язково закріплювати позитивні результати в студентському. Ось чому актуальними видаються такі науково-практичні завдання:

виділити з усього масиву наукової інформації той теоретичний мінімум, який необхідний для формування у школярів або студентів наукового уявлення про суржик;

адаптувати лінгвістичні відомості до умов навчально-пізнавального процесу з урахуванням вікових особливостей масового адресата;

створити систему "антисуржикових" практичних завдань для школярів і студентів;

у вищих навчальних закладах логічно було б ввести спеціальні навчальні предмети, головною метою яких є оптимізація культури мови при спілкуванні як російською, так і українською мовами.

Усі сучасні літературні мови є сумішшю тих чи інших стародавніх мов, оскільки включають певні елементи лексики і граматики цих мов, тобто сучасні літературні мови – це колишні суржикі. Будь-яку літературну мову можна розглядати як певний стандарт, уведений суспільством у власних інтересах, зокрема для спрощення і стандартизації господарського життя. Відомо, що всі стандарти – річ минула, тому рано чи пізно всі сучасні літературні мови світу мусять відійти у минуле і дати дорогу новим літературним мовам, новим стандартам, які очевидно виникнуть як певні суржикі (суміші) на базі вже існуючих стандартів.

Отже, як соціолінгвістичний феномен, суржик потребує ґрунтовного вивчення у трьох аспектах – лінгвістичному, психологічному і соціальному. Одним із головних практичних завдань таких досліджень має стати створення навчальних методик, здатних заблокувати розростання і вплив цього явища, що загрожує українській мові.

Наук. керівн. Архипенко Л. М.

Література: 1. Масенко Л. Т. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір (збірник публікованих статей) / Л. Т. Масенко. – К. : Видавничий дім "КМ Академія", 2004. – 163 с. 2. Ставицька Л. Суржик: міф, мова, комунікація / Л. Ставицька, В. Труб // Українсько-російська двомовність. Лінгвосоціологічні аспекти : зб. наук. пр. / за заг. ред. Л. Ставицької ; Ін-т укр. мови НАН України. Відділ соціолінгвістики. – К. : ПУЛЬСАРИ, 2007. – С. 31–120. 3. Кокшаров Н. Нація та культура (соціально-філософський аналіз) / Н. Кокшаров – К. : Наукова думка. – 186 с. 4. Бурячок Г. А. Просвіта: історія та сучасність (1868 – 1898) / Бурячок Г. А. – К. : Веселка, 1998. – 308 с.